

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XXV. De Ambianis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

Millia passuum hodiè numerantur inter opida *Cambray & Soissons* LXIV. ex quibus XXIV sunt inter *Cambray & Vermand*: hinc verò ad *Soissons* XL. Unde manifestò patet, numeros millium in utroque itineralio esse corruptos. In tabulâ aliud iter ab eodem Camaraco sic notatur:

Camaracum
Hermoniacum XL.
Bacaco Nervior. VIII.

Vbi falsò XLVIII ponuntur millia passuum inter Camaracum & Bagacum: sunt quidpe XXV tantum. Ego, numerum millium inter Camaracum & Hermoniacum interiisse, iudico; XL verò ista millia pertinere ad iter à Camaraco ad Augustam Sueffionum: quæ haud dubiè auctor inter duas Veromanduorum ac Sueffionum posuit Augustas: illa verò XXV millia inter Camaracum & Veromanduorum Augustam. unde satis rectè millia in universum conficiuntur LXV. Nec me quidquam movet, quòd in utroque itineralio inter duas Augustas XXV leguntur millia. hoc enim, & hujus similia, eò faciunt, quod suprà dixi, me suspicari, unum eundemque fuisse utriusq; itinerarii auctorem. unde etiam librarii uno eodemque modo postea in utroque errarunt.

Ceterum iter per Veromanduorum agros ex itinerariis suprà attuli hujusmodi.

	Antonini;	Tabulæ;
20	<i>Bagacum</i>	<i>Bacaco Nervior.</i>
	<i>Duronum</i> XII.	<i>Duronum</i> XI.
	<i>Verbinum</i> X.	<i>Vironum</i> X.
	<i>Catusiacum</i> VI.	
	<i>Minaticum</i> VII.	<i>Nintiaci</i> XIII.
	<i>Muenna</i> VIII.	<i>Auxenna</i> IX.
	<i>Durocordaro</i> X.	<i>Durocortoro</i> X.

Ex his DURONUM hodiè esse vicum Tirassii *Doren*, & VERBINUM ejusdem regionis vicum *Vervin*; nomina simul atque itineris tractus quam manifestissimè indicant. Sunt autem millia inter *Bavay & Doren* XXII: hinc porro ad *Vervin* XX. unde patet, in utroque itineralio utrobique alterum X interiisse. In tabulâ etiam corruptum est vocabulum *Vironum*, pro *Verbinum*. In Antonino lege *Auxenna*, pro *Muenna*. est enim nomen fluminis, quod Cæsari com. II dicitur *Axona*; nunc vulgò *Aisne*, XX millibus à Verbino, X à Durocortoro distitum.

CAP. XXV.

De AMBIANIS.

40 **A**MBIANI quoque quamvis Gallici fuerint generis, tamen ob finium propinquitatem heic explicandi videntur. Nervii ac Veromandui fuisse conterminos, jam antè ostensum est; limitesque eorum descripti, quibus ab ortu solis includebantur. A meridie Samarà flumine, quod vulgò nunc dicitur *la Somme*, à Belgio, Bellovacorum regione, determinatos fuisse, suprà in hujus descriptione demonstravi. Ab occasu oceanum attingisse Cæsaris tempestate, vel inde conjecerim, quia nulli alii populi Ambianis oceanoque interponuntur à Cæsare; cui tamen frequens his in oris exercitus Romanus cum bello. Sed Strabo, qui primus post Cæsarem has oras nobis descripta reliquit, apertè atque disertè eos in litore ponit, lib. IV. *Τοῖς Μενάπιοις ἑ' εἰδὼν*, inquit; *σωεργεῖς ἢ τῆ γαλατικῆς Μοενοι, καὶ Βελδοάκοι, καὶ Ἀμβιανοί.* id est: *Menapiis continentur in orâ maritimâ Morini, & Bellovaci, & Ambiani.* quamquàm ordinem, ut sæpè aliàs, heic quoque pervertit Bellovacos Ambianis præponendo. Nec melior Ptolemæus; qui in Galliâ Lugdunensî, primùm à Ligeris ostio ad Sequanæ ostium litus legendo, ultimos apud Sequanam memorat Lexobios; mox verò à Sequanâ ad Ligerim regrediundo, primos apud Sequanam facit Caletas: posteaque, in Galliâ Belgicâ, primos à Sequanâ Atrebatios, dein Bellovacos, mox Ambianos, tandem Morinos, perversissimo ordine. erant quidpe sic collocandi: primi à Sequanâ *Caleta*, dein *Bellovaci, Ambiani, Atrebatii, Morini*. Rectius igitur Plinius lib. IV, cap. XVII: *A Scaldi incolunt extera Toxandri, pluribus nominibus: deinde Menapii, Morini, Oromansaci, juncti pago, qui Gessoriacus vocatur; Brianni, Ambiani, Bellovaci.* nam *Briannorum & Oromansacorum* nomina in Atrebatium litus postea

successerunt: ut infra dicitur. A septemtrionibus Atrebatensibus habuisse conterminos, satis ex iis, quæ modò dicta sunt, perspicitur. Cæsar haud obscurè idem innuit comment. v. nam quum iter Samarobrigâ Ambianorum ad Ciceronis hiberna in Nervios facere constituisset; alterum nuntium ad C. Fabium legatum, cujus castra erant in Morinis, mittit, ut in Atrebatium finem legionem adducat; quâ sibi iter faciendum sciebat. Limitem igitur inter utroque statuo primò, lineam ab Scalde & opido Crevecœur ad opidum Dourlens: inde Auræum amnem, ad oceanum usque. Ultrâ in septemtriones versus Ambianorum finem extendere haud licet, quia occurrit mox Atrebatium princeps urbs, vulgò nunc Arras dicta: tum in litore, inter Auræi ostium & Bononiensem portum, bini collocandi sunt in Atrebatium litore populi, Brianni & Ormansiaci.

Continent nunc hi fines, Picardiæ partem, in quâ opida Pont à Selane, Rue, Crotoy, Pames, Pont de Remy, La Cauchie, Corbie, Bray, Encre, cum parte Ambianorum urbis, in dextrâ Samaræ ripâ. continent item Artesini comitatus portionem, quâ opida Pas & Bapames, & duo cœnobîa, Eaucourt, atque Iervaique.

Caput gentis Ambianorum est apud Ptolemæum Σαμαροβριγα. quæ in quibusdam exemplaribus scribitur Σαμαροβριγα, SAMAROBRIGA. eadem in Cæsaribus quoque commentariorum variis exemplaribus variè legitur, aliàs Samarobriga, aliàs Samarobriua, nonnumquam Samarobrina. apud Ciceronem etiam, epistolar. familiar. lib. xvii, est Samarobrina. In tabulâ est Sammarobriua; & in Antonini itinerario bis Samarabriua: nam litera s, quæ huic vocabulo adposita, pertinet ad sequentem vocem Sueffone. sic enim illic legitur: 20 A Samarabriuas Sueffone usque. pro quibus legendum: A Samarabriua Sueffones usque. Verum, quia & apud Antoninum, & in tabulâ, & in melioribus Cæsaribus juxta ac Ptolemæi exemplaribus legitur briua per v consonantem: apud Ciceronem quoque n corrigendum esse in v, nemo dubitet. Nec malè tamen scripseris per g, briga; & cum Notitiâ imperii c, Sambrica: imò meliùs: nam brige, sive brigge, & bricke, antiquis Celtis quid significaverit in opidis ad flumina sitis, supra, lib. i, cap. vii, expositum est. De situ Samarobrigæ multum inter se multi disceptarunt. rectissima eorum sententia, qui eam interpretantur urbem, quæ totius nunc Picardiæ caput vulgari vocabulo dicitur Amiens. quidè, ut alia per Galliam gentium capita, posteriori sæculo, propriis & antiquis vocabulis depositis, ipsarum gentium nominibus fuere adpellata, sic hæc quoque urbs Marcellino, in lib. 30 xv, & Antonino in itinerario dicitur AMBIANI; & libello provinciarum Galliæ, Civitas Ambianensium. Marcellini verba hæc sunt: Secunda Belgica, in quâ Ambiani sunt, urbs inter alias eminens, Cathelauni, & Rhemi. Hinc hodiè que detorto vocabulo vocatur Amiens, quasi les Ambiens; id est, Ambiani. Atque huc rectè etiam conveniunt itineraria; quæ mox citabo. Sigebertus, nescio quas nugas agens, Civitatem, ait, quam Antoninus Pius cum filio Aurelio condiderit, & Sommonobriam ab adjacente flumine adpellaverit, Gratianum imperatorem, sub dominio mancipatam, mutato nomine, Ambianis, ab ambitu fluminum, fecisse vocari. Hunc Ortelius reprehendens, Neque eum scivisse puto, inquit, Samarobrinam & Ambianum duas esse urbes apud Antoninum. Quâ in re dum errorem Sigeberti arguere cupit, suum ipsius maximum prodit errorem. qui inde natus, quòd Antoninus uno in loco dictam urbem adpellat Ambianos; alibi verò Samarabrivam. Error is uti discutiatur, itineraria in medium producantur.

Antonini;		Tabulæ;	
Nematacum		Gesoriaco, quod nunc Bononia	
Samarabriua	xvi.	Luttomagi	xiii.
Carmiliaca	xi.	Adullia	vii.
Cæsaromago	xiii.	Duroico Regum	xi.
Litanobrige	xviii.	Sammarobriua	xiiii.
Augustomago	iii.	Cæsaromago
Sueffonas	xii.	Aug. Magus	xxii.
Tabulæ;		Antonini;	
Tervanna		Sueffonas	
Nemetaco	xxii.	Noviomago m. p.	xxxviii. leg. xviii.
Teucera	xiii.	Ambianis	xxxiiii. xxiii.
Sammarobriua	xii.	Pontibus	xxxv. xxiv.
Setncis	xxxi. x.	Gesoriaco	xxxvi. i. xxvi.
Rodium	x.		
Lura	vii. i. i.		
Aug. Sveffon.	xvi.		

Cæsaromagus, Bellovacorum caput, nunc esse *Beauvais*, quasi *Bellovacis*, supra ostensum est in descriptione Belgii: *Nemetacum* esse *Arras*, proximo hinc capite docebo. Ab *Arras* igitur ad *Beauvais* rectè iter agitur per *Amiens*, quæ est *Samarabriga* Antonini. *Augustomagus* (quæ malè *P'antuaq* & *Σαβαρέλιον* apud Ptolemæum, pro *Αὐγουστόμαγ* & *Σαβαρέλιον*: quam gentis vocabulo Notitia imperii adpellat *Salvanectas*) hodiè est *Senlis*. ab hac ad *Beauvais* millia sunt passuum xxxii. occurrit autem post viii millia flumen vulgò nunc *Oise*, *Vibio Esi* dictum; ad quod *Litanobrigam* fuisse, eo tractu, quo nunc est *Verneuil*, vox *briga* indicat. scriptum igitur fuisse censeo apud Antoninum hoc modo: *Litanobriga* xxiii, *Augustomago* viii. Hinc porrò xxxvi sunt millia Sueffiones usque. In tabulâ inter *Nemetacum* & *Sammamobrivam* est *Teucera*. hodiè is locus, directissimo itinere inter *Arras* & *Amiens*, dicitur *Tieure*. Porrò ab *Amiens* ad *Soissons* tendenti rectissimâ viâ, transeundum est opidum *Roye*; quod tabulæ *Rodium*. In eodem itinere, inter *Sueffiones* & *Ambianos*, Antonino est *Noviomagus*; quod *Cæsari*, in comment. ii, est *Noviodunum*, *Sueffionum opidum*: ex quo vocabulo nunc etiam contractè, ut pleraque alia, dicitur *Noyon*. unde vereor, corruptè apud Antoninum adpellari *Noviomagum*. quamquàm rectè sic vocari poterat, quia prope ripam *Aesix*: quemadmodum rectè *Noviodunum*, quia ad radicem montis. Iam verò in tabulâ, à *Sammamobrivâ* ad *Gesoriacum*, locus *Duroico Regum* est opidum *Rue*: & hinc *Adullia* vicus *Argoules*, ad *Autæum* amnem: *Latomagus* (si modò non sit *Latomagus* Antonini, quod huc non pertinet) ad flumen *Cancium* fuisse, circa opidum *Monstreul*, vel *Estaples*, conjicio ex voce *magus*. Antonini locus *Pontibus*, est *Pont à Selane*. Ex his igitur satis clarè patet *Samarabrivam* Antonini eandem esse urbem, quæ & *Ambiani* ei dicitur. Nec mirum, quòd duobus diversis vocabulis eam adfecerit. quidpe suprâ in *Rauricis* docui, circa ejus ævum hujusmodi principibus nationum per Galliam urbes, ipsarum nationum incepisse adpellari vocabulis. unde nunc antiquis, nunc nuper attributis vocabulis easdem promiscuè tunc scriptores indicarunt. Exemplum ejus rei aliud exstat apud eundem Antoninum in vrbe *Tricassorum* *Augustobonâ*, vulgò nunc *Troyes* dictâ; quam ille primo loco *Tricassos* vocat; postea verò *Augustobonam*.

*SAMAROBRI*GA nomen haud dubiè à situ traxit; quasi dicas *Pontem Samara*. Antiquitas ejus summa inde perspicitur, quòd jam ante *Cæsaris* in Galliam aduentum caput fuit gentis. ad quod dignitatis fastigium non, nisi longinquiori aliquâ celebritate, evehi potuit. *Cæsar* heic, ut in principe urbe, *L. Domitio*, *Ap. Claudio Coss.*, antio ante natum *lesum* *LIV.* è *Britanniâ* reversus, totius *Galliæ* *Comatæ* concilium peregit: legionibusque in varias civitateis distributis, ipse heic confedit; impedimentis exercitus, obsidibus civitatum, literis publicis, frumentoque omni, quod huc tolerandæ hiemis causâ devexerat, secum detentis. postea, exorto *Nerviorum* bello, *Crassum* loco rebusque dictis præfecit; legione unâ attributâ. confecto bello, ipse iterum cum iii legionibus ad hanc urbem trinis hibernis hiemare constituit; ut harum rerum testis est ipse comment. v. Ceterum neque urbs hæc, neque ipsa gens *Ambianorum* per vim à Romanis subacta. nam licet x millia armatorum ad commune *Belgarum* adversus *Cæsarem* bellum contribuerint; tamen, postquam devictis hostibus *Cæsar* in eorum fincis pervenit, mox se suaque omnia sine morâ ei dederunt; teste *Cæsare* comment. ii. *Marcellinus*, dicto loco, dum eminentem inter alias *Belgica* secunda adpellat urbem, eo ipso & *Remorum* *Durocortoro* præponere eam videtur, & caput facere totius provinciæ. verùm huic opinioni contrastat auctor libelli provinciarum; qui metropolin hujus provinciæ pronuntiat *Remos*, quæ est *Durocortorum* *Rhemorum*, hodiè vulgò *Reims* dicta.

Reliqua loca in *Ambianorum* finibus, jam antea memorata, sunt ista: *TEUCERA*, nunc *Tieure*; *ADULLIA* (ni vocabulum vitiatum) *Argoules*; *PONTES*, *Pont à Selane*: unde etiam nunc magna pars veterum *Ambianorum* finium inter *Sammaram* & *Autæum* amneis, comitatus titulo insignis, nomen habet *Pontieu*.

His locis accedit alius, qui Antonino *CARACOTINVM*, tabulæ corruptè *Gravinum* dicitur. *Trinera* ab hoc sic se habent:

Antonini;		Tabulæ;	
<i>Caracotino</i>		<i>Gesoriaco, quod nunc Bononia</i>	
<i>Iuliobona</i>	x.	<i>Gravinum</i>	x.
<i>Loium</i>	vi.	<i>Iuliobona</i>	x.
<i>Latomago</i>	xiiii.	<i>Breveduro</i>	xviii.
<i>Romago</i>	viiii.	<i>Mediolano Aulercorum</i>
		o o 3	Antonini;

	Antonini;		Antonini;
<i>Iuliobona</i>		<i>Iuliobona</i>	
<i>Breviodorum</i>	XVII.	<i>Mediolanum</i>	XXXIII.
<i>Noviomago</i>	XVII.		
<i>Condate</i>	XXIII.		
<i>Durocassis</i>	X.		

Rotomagus, Vellocafforum quondam caput, sine controversiâ hodiè est *Roan*, nobile maris Britannici emporium. *Iuliobonam*, Caletorum quondam caput, nunc esse opidum *Diepe*; & *Breviodurum*, *Ponteau de mer*; *Noviomagum*, Lexobiorum caput, nunc *Lisieux*; *Mediolanum*, Aulercorum Ebuovicum caput, nunc *Evreux*; *Durocassos*, nunc *Dreux*; alio in opere, quod, Deo benè adnuente, de Galliâ instituetur, pluribus certisque firmabo argumentis. *Gravinum* igitur illud, inter Bononiam & Iuliobonam positum, nullus alius erit locus, quàm quod nunc opidum ad Samaræ ostium dextrâ ripâ situm, vulgari vocabulo dicitur *Crotay*. quod clariùs etiam indicat nomen apud Antoninum *Caracotinum*. ex quo in tabulâ quoque, si non totidem literis syllabisque, certè saltem CRATINUM scribendum censco.

C A P. XXVI.

De ATREBATIBUS.

20

AMBIANIS conterminos fuisse ATREBATES, antè demonstratum est. Hi quoque olim Galli. attamen quia nunc in XVII inferioris Germaniæ provinciarum numero censentur; in hoc opere describendos quoque putavi. Nomen eorum apud Ptolemæum est *A'ρεβάρηαι*, ATREBATES. Finibus à meridie cingebantur iisdem, quibus Ambiani à septentrione. Ab occasu pertinuisse ad usque oceanum, à septentrione ad Morinos, suprâ etiam ostensum est. A Morinis eos separo amne, qui apud Bononiam in oceanum evolvitur. ab hujus porrò fonte, lineâ ad flumen Legiam ductâ, quâ vicus est vulgari vocabulo *Capelle*, v millibus passuum supra Tervannam: hinc ipso Legiâ, ad vicum usque *le Venty*. Ab ortu æstivo quo limite ab Nerviorum clientibus distincti fuerint, jam antè dictum est. Includitur his nunc finibus tota Artesia: pars item Flandriæ, dextræ Legiæ amnis ripæ adfixa; quâ opida visuntur *Ryssel*, *Donay*, *Armentiers*, *Bassee*, & *Orchies*: & Hænoniæ exigua portio, quâ opida *S. Amand*, *Bouchain*, *Arleux*, *Pecquencourt*.

Opidum Atrebatium est apud Ptolemæum *ο'εργιακον*, ORIGIACUM. quod *Orchies* nunc esse quin credam, nescio quid impediât; quando nomen tam clarè alludit. *chi* namque Gallis sonat quod Germanis *schbi*, Italis *sci*, Hispanis *xi*, Anglis *she*, Polonis *szy*, Bojohæmis *sy*. cui sono quamproximè accedit Gallorum item pronuntiatio in *gi*; quæ eadem & Italis communis: Polonis verò ac aliis Sarmatici generis populis idem scribitur *zy*. proinde *Orgies* antèa fuisse puto, quod postmodum ob liquidâ r asperitatem flexum est in *Orchies*. Verùm tamen sunt nostri sæculi auctores, qui Origiacum eodem ponunt situ, quo nunc princeps Artesiæ urbs conspicitur *Arras*: eâ scilicet, uti ego suspicor, ratione ducti, quia Ptolemæo usitatum, ea tantum in Galliâ referre opida, quæ gentium fuere capita. hoc verò unicum ei in Atrebatibus opidum; ceu & ipsum gentis caput. unde postea etiam, abolito antiquo proprioque nomine, ipsius gentis vocabulo dictum *Atrebates*; & tandem, ut nunc viget, Germanis *Atrecht*, Gallis *Arras*. Verùm horum ego sententiæ haud temerè subscripserim. ex Itinerariis quidpe, Notitiâ imperii, & Libello provinciarum civitatumque Galliæ, perspicio, caput quidem gentis Atrebatium fuisse *Arras*; sed antiquo nomine dictum NEMETACUM. Notitia imperii: *Præfectus Lætorum Batavorum Nemetacensium, Atrebatibus, Belgica secunde*. Libellus provinciarum: *Belgica secunda: Me-* 50
trop. Civ. Remorum; Civ. Sueffionum; Civ. Cattellaunorum; Civ. Veromanduorum; Civ. Atravatum; Civ. Camaracensium; Civ. Turnacensium; & reliquæ. Itineraria sic habent:

Tabulæ:		Antonini;		Antonini;
<i>Tervanna</i>		<i>Tarvenna</i>		<i>Castello</i>
<i>Nemetaco</i>	XXII.	<i>Nemetacum</i>	XXII.	<i>Minariacum</i>
<i>Teucera</i>	XIII.	<i>Tornacum</i>	XXVII.	<i>Nimetacum</i>
<i>Sammarobriva</i>	XII.			<i>Camaracum</i>
				XIII.

Anto-